

sibi aliquis vult tantum ac tale bonum, licet sit amor benevolentiae sui, supernaturalis est, quia non est potens natura ad se diligendum tam perfecto amore, et quia species amoris non sumitur ex persona cui bonum diligitur, sed ex bono quod illi concupiscitur.

17. *Explicatur probatio dupliciter atque rejicitur in primo sensu.*—Ad probationem autem quæ ibi insinuabatur, quia ille amor provenit ex complacentia sui, respondeo varios sensus posse habere verba illa, ideoque distinctione opus esse. Aut enim est sensus illam complacentiam sui esse actum naturalem amoris ad seipsum, quo aliquis sibi complacet in bono suæ naturæ, distinctum ab illo actu quo sibi amat Deum, et priorem illo, et ab isto actu procedere dictum Dei amorem: et in hoc sensu falsa est propositio, quia talis complacentia sui non necessario præcedit omnem amorem concupiscentiæ, qui ad amantem per modum benevolentiae terminatur; ergo non est cur fingamus præcedere amorem concupiscentiæ Dei. Consequentia per se clara est, donec specialis ratio differentiæ assignetur, quod arbitrari fieri non posse. Antecedens autem probatur inductione; nam amor, quo quis sibi concupiscit sanitatem, concupiscentiæ est respectu sanitatis, et benevolentiae ad se: ille autem amor non supponit aliam complacentiam sui, sed ipsemet est quædam complacentia, vel in sanitate, ut sibi conveniente, vel in se, ut sanitate affecto. Idem est in amore illius amicitiae, vel ob utilitatem, vel ob voluptatem; in utraque enim diligitur amicus amore concupiscentiæ, nam ipse amans sibi vult amicum, et ita se per benevolentiam eodem actu amat, et tamen ille amor non supponit aliam complacentiam sui, ut potest eodem modo declarari, et videtur usu ipso notum. Unde neque Aristoteles, neque alius auctor talem actum priorem necessarium esse dixit. Idemque est de amore naturali, quo possumus nobis diligere Deum ut creatorem, conservatorem, vel finem nostrum, in bonum nostrum, et naturæ proportionatum.

18. *Ostenditur a priori.*—*Amor benevolentiae et concupiscentiæ conjungitur.*—Ratio autem generalis est, quia omnis complacentia sui, si est verus actus amoris benevolentiae ipsiusmet amantis, necessario esse debet amor concupiscentiæ alicujus boni quod quis sibi velit, quia amare aliquem est velle illi bonum, teste Aristotele, 2 Rhetor., cap. 4, et ideo in omni amore est aliquid amatum amore concupiscentiæ, et aliquid amore benevolentiae

seu amicitiae, ut est communis doctrina cum D. Thoma 1. 2, quæst. 26, art. 4, licet hæc interdum re distinguantur, ut in exemplis adductis constat, interdum ratione, ut patet in amore Dei propter intrinsecam bonitatem quam in se habet. Si ergo amor concupiscentiæ Dei supponit alium actum complacentiæ sui, qui sit verus amor sui, necesse est in illo declarare quodnam sit bonum quod homo sibi vult, et in quo sibi complacet: nam vel illud est bonum supernaturale, et ita de illa etiam dicitur supponere aliam complacentiam sui, et sic procedetur sine termino: nam si in illo sistatur, quia supernaturalis amor est, talem esse nos dicimus amorem concupiscentiæ Dei, ut auctor est gratiæ et finis supernaturalis, et ideo esse primum in illo ordine, quia est facilius et minus perfectus, et nulla est ratio cur supponat alium. Vel bonum illud est naturale, et illud solum cogitari potest, quod sit ipsa naturalis perfectio animæ et potentiarum ejus, quia omne aliud bonum naturale est impertinens ad fundandum amorem Dei; hoc autem videtur necessario supponi, ut natura capax sit altioris et excellentioris boni, quod est Deus. Verumtamen, licet hoc bonum naturæ necessario supponatur ut fundamentum gratiæ, possitque homo in illo complacere amore naturali, priusquam sibi amet Deum, nihilominus nec ille amor naturalis per proprium actum elicitedum necessarius est ut homo possit Deum sibi amare, neque, etiamsi contingat illum amorem sui prius haberi, ex illo sequi potest amor Dei ut supernaturale bonum est, cum sub ea ratione habeat necessariam connexionem cum bono naturæ. Est ergo ille amor impertinens, et interdum impedire potest amorem altioris Dei, si inordinatus sit, et homo nimis complaceat in seipso: aliquando vero potest remote et quasi per occasionem juvare, quatenus ex illo amore naturali sui, moderato et recto, potest quis allici ad majorem suæ naturæ perfectionem generatim et in universali. Quæ affectio licet non sufficiat, ut possit natura per se assurgere ad amandum sibi Deum sicut oportet, quodammodo vero reddit illam magis capacem ut facilius elevari possit. Loquendo ergo absolute et simpliciter, hic amor concupiscentiæ Dei primus est in suo ordine, nullumque alium amorem elicitedum supponit, vel necessarium, ut ipse eliciatur, vel a quo ipse necessario fiat, et ita propositio illa in dicto sensu falsa est vel impertinens.

19. *Probatio in secundo sensu admittitur, non tamen rem conficit.*—Si autem in illa

propositione esset sermo, non de complacentia eliciteda, sed metaphorica, id est, de appetitu innato quo unusquisque ad bonum suum naturaliter propensus est, sic verum esset hanc complacentiam vel dilectionem sui supponi ad omnem amorem concupiscentiæ cujuscumque boni, quod homo per proprium actum elicitedum appetit; quia appetitus elicitedus supponit naturalem seu metaphoricum, sicut operatio supponit naturam. Hinc tamen non sequitur omnem amorem sui elicitedum esse actum naturalem, si per illum aliquis sibi velit bonum supernaturale, quia prior ille amor naturalis, metaphoricus, et per impulsum naturalem, non extenditur ad appetendum illo modo bonum supernaturale, qua tale est, et ideo amor elicitedus talis boni non proficiscitur ex priori appetitu innato tanquam a proprio principio, ac proinde non est ejusdem ordinis cum illo, licet supponat illum tanquam fundamentum remotum eo modo quo gratia supponit naturam, vel quo inclinatio ad particulare bonum supponit propensionem ad communem rationem boni in bono particulari inclusam.

20. *Ad confirmationem in eodem num. 2.*—Ad confirmationem illi primo fundamento additam, respondemus, ex supra dictis, amorem Dei non distingui in amorem naturalem et supernaturalem, propter amorem concupiscentiæ et amicitiae, nam illa divisio prior est, et in utroque amore locum habet. Nam in libro præcedenti ostendimus dari amorem amicitiae seu benevolentiae Dei naturalem, et capite sequenti ostendemus dari etiam supernaturalem. De concupiscentia vero clarius est posse hominem naturaliter sibi diligere Deum ut bonum sibi necessarium, tam ut sit et vivat, quam ut bene sit et beate intra ordinem naturæ vivat; quamvis hunc etiam amorem non possit homo in natura lapsa habere perfectum sine aliquo Dei auxilio, ut superiori libro ostendimus. Ultra hunc vero amorem datur, in homine ad supernaturalem finem elevato, consideratio Dei, ut finis supernaturalis est, et ut auctor supernaturalium donorum, et huic statui dicimus correspondere alium excellentiorem amorem concupiscentiæ Dei supernaturalem, et objecto suo proportionatum. Hic enim amor, licet per comparisonem ad amorem charitatis dici soleat imperfectus, in se et specie sua ac gradu est valde perfectus, cum virtute includat intentionem efficacem consequendi salutem et æternam vitam, quæ valde supernaturalis est.

21. *Ad secundum fundamentum in num. 3*

quorundam solutio.—*Rejicitur.*—*Diluitur confirmatio.*—In secundo principali argumento, petebatur a quo principio supernaturali vel a qua virtute infusa hic actus produca- tur. Ad quod potest quispiam respondere non esse necessarium ut procedat ab aliquo habitu infuso, vel principio permanente, sed satis esse quod procedat ab auxilio Dei moventis supernaturaliter. Quod aliqui ita confirmant; nam hic amor concupiscentiæ Dei continetur sub communi ratione desiderii proprii commodi; sed ad hoc desiderium nullus habitus est necessarius; ergo nec ad illum amorem oportet dari habitum, etiamsi supernaturalis sit. Sed hæc responsio admitti non potest, quia licet actus supernaturalis per auxilium solum possit interdum fieri, non tamen connaturali modo, nec per principium intrinsecum, quæ est unica ratio (seclusa auctoritate) ad ponendos alios habitus infusos operativos; non est autem minor ratio in hoc actu quam in cæteris. Quia (ut dicebam) licet hic amor imperfectus sit comparatione amoris charitatis, nihilominus in suo genere est valde perfectus et supernaturalis, et ad proficiendum in sanctitate utilis; imo juxta humanam fragilitatem necessarius. Cum ergo voluntas ex se sit improporcionata ad hunc amorem, cur per habitum infusum non disponetur, et fiet principium aptum ad illum eliciedum? Nec confirmatio quidquam in contrarium suadet; quia licet amor proprii commodi possit abstrahi secundum rationem communem a commodo naturali et supernaturali, et, ex ea parte qua illa ratio communis in naturali commodo invenitur, possit esse naturalis, et fortasse ad illum non sit necessarius habitus, nihilominus quando elevatur ad supernaturale bonum, quatenus tale est, diligendum, jam affectus est supernaturalis, et ideo ad illum necessarius est ejusdem ordinis habitus.

22. *Altera solutio.*—Aliter responderi potest, hunc amorem elici ab habitu charitatis. Quam sententiam indicat Bonaventura, in 3, dist. 27, art. 2, quæst. 2, ubi dicit ad affectum charitatis spectare, non tantum amare Deum amore amicitiae, sed etiam concupiscentiæ; quia frui est amore inhærere, et constat quod frui Deo, est per charitatem. Unde concludit posse amorem charitatis esse mercenarium mercede æterna, id est, operari propter mercedem æternam esse actum charitatis. Et potest hoc suaderi, quia charitas ex charitate amatur, teste divo Thoma 2. 2, quæst. 25, art. 2; sed amare charitatem, est amor concu-

piscentiæ, quia charitas est perfectio amantis; et ita amare charitatem sibi, est amare bonum suum; ergo amor concupiscentiæ in spiritualibus bonis est amor charitatis; ergo multo magis amor beatitudinis supernaturalis et ipsius Dei ut objecti beatifici.

23. *Expenditur et rejicitur.* — Sed hæc sententia, licet in aliquo sensu vera esse possit, non tamen sufficit ad satisfaciendum difficultati propositæ. Duobus enim modis potest quis amare sibi beatitudinem: uno modo in suum commodum, seu ut est bonum sibi, ita ut hæc sit proxima ratio amandi tale bonum, et hic est proprius amor concupiscentiæ, specie distinctus ab amore charitatis. Alio modo potest quis amare sibi beatitudinem immediate et proxime propter gloriam Dei, et ut illum tanquam amicum præsentem habeat, et gaudeat de bonis ejus. Et hic amor, licet materialiter (ut ita dicam) possit denominari concupiscentiæ, respectu boni beatitudinis, quod quis sibi amat, formaliter vero et quoad motivum est amor amicitiae. De hoc ergo posteriori amore amicitiae recte dicitur esse actum charitatis, quia ex formali motivo ejus elicitur, et tale erat desiderium Pauli ad Philipp. 1, desiderantis dissolvi, et esse cum Christo. Hic vero non de hoc amore concupiscentiæ tractamus, sed de priori amore, qui non tantum materialiter, sed etiam ex motivo formali sit concupiscentia. Ille ergo amor nullo modo potest esse elicited a charitate, cum non habeatur ex ejus motivo, nec ad amicitiam Dei pertineat. Et ob eandem rationem amor mercenarius non est elicited a charitate, quia est formalis concupiscentia, et ideo operari intuitu retributionis æternæ, ad spem potius quam ad claritatem pertinet, ut attigi tom. 4 de Pœn., d. 5, sect. 2, in fine. Et simili modo distinguenda est duplex fruitio divina seu beatifica; quædam est gaudium de bonis Dei, ut sunt perfectiones ejus in se, et hoc gaudium est fruitio charitatis. Alia est fruitio de beatitudine, de qua beatus tanquam de propria perfectione gaudet, et hæc non est charitatis, sed alterius virtutis, nam ad amorem concupiscentiæ pertinet, ut docet D. Thomas 2. 2, quæst. 28, art. 1, ad 3; et Scot. 3, dist. 34, quæst. unica, § *His suppositis*, versic. *De donis*, in fine vers.

24. *Vera solutio.* — *Amor concupiscentiæ supernaturalis ab habitu spei elicitur.* — Respondeo igitur hunc amorem concupiscentiæ de quo tractamus, esse elicited ab eadem virtute, a qua elicitur actus spei supernaturalis. Ita dixi in 1 t. 3 part., q. 7, art. 4. Et proba-

tur, quia ille amor est actus theologicus (ut sic dicam), id est, attingens Deum, ut objectum *Quod et Quo*; ergo ad aliquam virtutem theologiam pertinet; sed non ad fidem, ut per se patet; neque ad charitatem, ut dictum est; ergo ad spem: nam fingere quartam virtutem theologiam valde temerarium esset. Secundo, nam spes ex amore concupiscentiæ nascitur, ut dictum est; ergo uterque actus ex eodem habitu profluit, quia non potest habitus dare facultatem et facilitatem operandi posteriorem actum, nisi eam ad priorem conferat, et e converso dando facultatem ad actum priorem, qui est radix alterius, consequenter illam ad actum consequentem præbet. Et hinc etiam est ut spe etiam gaudeamus, quia hoc gaudium ex spe nascitur, ut supra dictum est cum D. Thom., dict. q. 28, art. 1, ad 3. Ex quo loco optime colligitur nostra sententia: nam sine dubio eadem est ratio in amore quæ est in gaudio. Potestque confirmari ex aliis quæ in citato loco 3 partis adduxi.

25. *Solvuntur argumenta in num. 4 adducta.* — *Primum.* — *Secundum.* — *Tertium.* — *Quartum.* — Neque contra hoc obstant rationes in principio positæ. Ad primam enim respondetur, licet amor et spes sint actus specie distincti, esse ita subordinatos inter se in ordine ad idem formale objectum, ut ad eundem habitum pertineant, sicut de amore et gaudio constat. Ad secundam respondetur, primo, esto in actu amoris non sit omnis difficultas quæ est in actu spei, nihilominus reperiri difficultatem, quæ nascitur ex supernaturalitate actus, quæ sufficit ut ad illum sit necessaria virtus infusa, et aliunde convenire cum spe in habitu ad idem bonum sub eadem ratione boni, et hoc satis esse ut ad eundem habitum pertineant, licet in modo tendendi differant. Secundo, addimus difficultatem illam, quæ in spe cernitur ex eo quod sperat bonum per auxilium Dei, suo etiam modo participari ab amore concupiscentiæ, quia tendit in illud bonum, ut sibi possibile, alioqui non posset esse amor efficax et perfectus: non potest autem bonum illud recte existimari possibile, nisi in ordine ad potentiam et benevolentiam Dei. Ad tertiam, dico habitum spei non manere in patria formaliter sub ratione spei, id est, ut sit principium sperandi beatitudinem possessam, manere autem ut sit principium amandi hoc amore, et fruendi gaudio illi proportionato: nam hi actus honestissimi sunt, et illi statui non repugnant, et principium connaturale postulant. Ad quartam, quod spes

amitteretur per odium vel nolitionem beatitudinis, primo negari potest sequela, quia non est necesse spem amitti per quemlibet actum contrarium; non enim destruitur per præsumptionem. Secundo vero dico satis probabile esse, per tale odium vel nolitionem beatitudinis, fore spem destruendam, quia et hominem reddit incapacem ad sperandum, et virtute includit desperationem, aut vix potest ab illa separari, quia per illud odium voluntas totaliter recedit a Deo, ut sibi bono, et consequenter desperat tendere in ipsum. Sed hoc in propria materia ex professo tractandum est: nam in præsentem parum refert quod ille habitus, qui est spes, per hunc vel illum actum amittatur.

CAPUT XIV.

UTRUM AD AMANDUM DEUM, UT SUPERNATURALEM FINEM ET GRATIÆ AUCTOREM, PERFECTA DILECTIONE AMICITIÆ, AUXILIUM GRATIÆ PER SE, ET PROPTER SPECIEM ET EXCELLENTIAM TALIS AMORIS, SIT NECESSARIUM?

1. *In quo consistat difficultas.* — *Probatur primo.* — *Secundo.* — *Tertio.* — *Secunda difficultas.* — Quamvis resolutio hujus quæstionis ex dictis in præcedenti clara videatur, nihilominus ad complementum materiæ tractanda est, et ut nonnulla ratio dubitandi quæ adhuc superest dissolvatur. Est autem difficultas, quia supra dictum est posse hominem viribus naturæ non impeditæ, seu non lapsæ, diligere Deum auctorem naturæ amore amicitiae, seu volendo illi summam bonitatem propter ipsum; ergo etiam ut auctor gratiæ potest sic amari per easdem naturæ vires, per se loquendo, et quantum est ex natura talis actus. Probatur consequentia, primo, quia objectum quo magis bonum representatur, eo magis attrahit voluntatem, et consequenter facilius amatur: Deus autem, ut auctor gratiæ, vel non sub minori ratione boni proponitur, vel certe quodammodo sub majori, nostro modo apprehendendi, quia ejus bonitas proponitur, ut pluribus et majoribus beneficiis manifestata, quam dum apprehenditur solum ut auctor naturæ; ergo voluntas facilius poterit illum naturaliter diligere propter seipsum sub illa excellentiori ratione propositum, quam inferiori. Secundo, quia motivum amandi Deum, uno vel alio modo representatum, idem revera est, et modi illi sunt accidentarii respectu substantiæ amoris; ergo amores etiam erunt ejus-

dem naturæ et substantiæ; ergo si unus est naturalis, etiam alter. Tertio, potest hoc declarari, quia videns Deum clare, etiamsi illi denegetur auxilium ad amandum illum supernaturaliter, si detur ei generalis concursus, diligit Deum amore naturali propter bonitatem ipsius, prout in se est, quia ita illum videt; ergo amabit ex eodem motivo ex quo diligeret cum auxilio supernaturali; ergo eodem actu secundum substantiam; ergo per se ad talem actum non est necessarium gratiæ auxilium. Unde oritur alia difficultas, quia si ad talem amorem esset necessarium auxilium gratiæ propter motivum sub quo objectum amatur, ad quemlibet actum charitatis, quamvis imperfectum, esset gratia necessaria: consequens est falsum, quia talis amor esse potest in peccatore, et magna facilitate concipitur; ergo.

2. *Catholica assertio prima.* — *Deus ut auctor gratiæ sine gratia super omnia non potest amari amore amicitiae.* — Nihilominus veritas catholica imprimis est, non posse hominem lapsum diligere super omnia Deum auctorem gratiæ et salutis, amore amicitiae, et propter seipsum, sine supernaturali auxilio gratiæ. Probatur, quia talis amor est illius charitatis de qua dixit Paulus Rom. 5: *Diffundi in cordibus nostris per Spiritum Sanctum*; et ad Galat. quinto: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.* Et infra, inter fructus Spiritus primum locum tribuit charitati, dicens: *Fructus autem Spiritus est charitas*, de quo fructu intelligitur maxime illa Christi sententia, Joann. decimo-quinto: *Sicut palme non potest ferre fructum a semelipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* Quamquam enim nomine fructuum recte ibi intelligantur opera Deo placita, et apud ipsum meritoria, ut Augustin. ibi, tract. 81, Chrysostom., hom. 75, et Cyrill., l. 10, c. 14, notarunt: tamen quia, inter opera quæ ex fide procedunt, excellentius est charitas, juxta illud 1 Corinth. 12: *Excellentiorem viam vobis demonstro*, ideo ille fructus de quo loquitur Christus, maxime intelligitur esse charitas, sine qua cætera nullius fructus esse possunt, et quæ est radix omnium bonorum fructuum, et major cæteris, teste eodem Paulo 1 Corinth. 12, ut recte ponderavit Augustinus, tract. 32 in Joann., in fine. Denique ob hanc causam dixit Joann., 1 epistol., c. 4, charitatem esse ex Deo, ut egregie ponderat Augustinus, lib. 1 de Gratia Christi, cap. 21.